

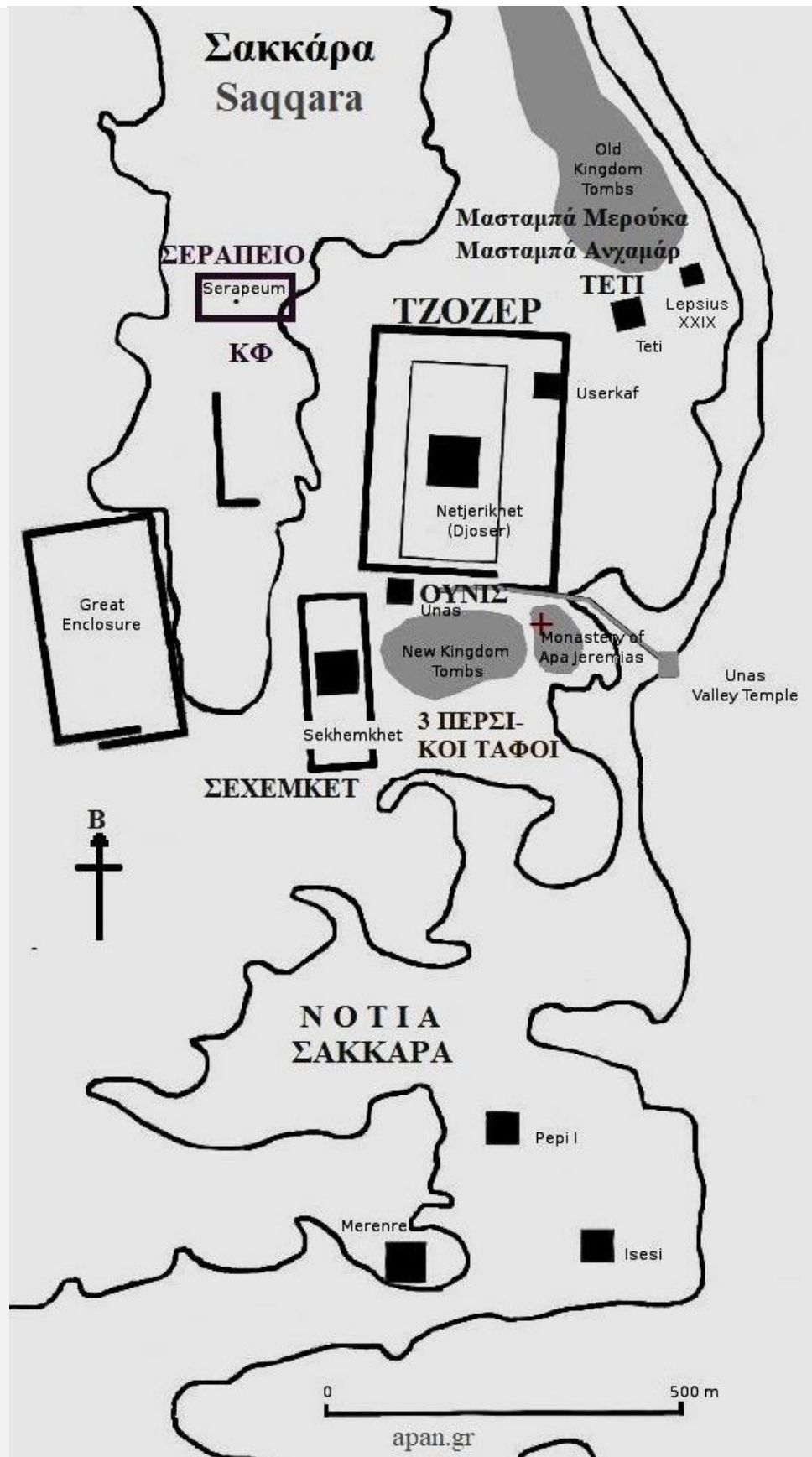
Τοπογραφικές Σημειώσεις ΠΑΝΟΡΑΜΑ

Μεγάλος
αρχαιολογικός
χώρος, μία
απέραντη
νεκρόπολη
π. 1,5 χλμ πλάτος
και
7 χλμ μήκος.

Στην ευρύτερη
Περιφέρεια του
Καΐρου

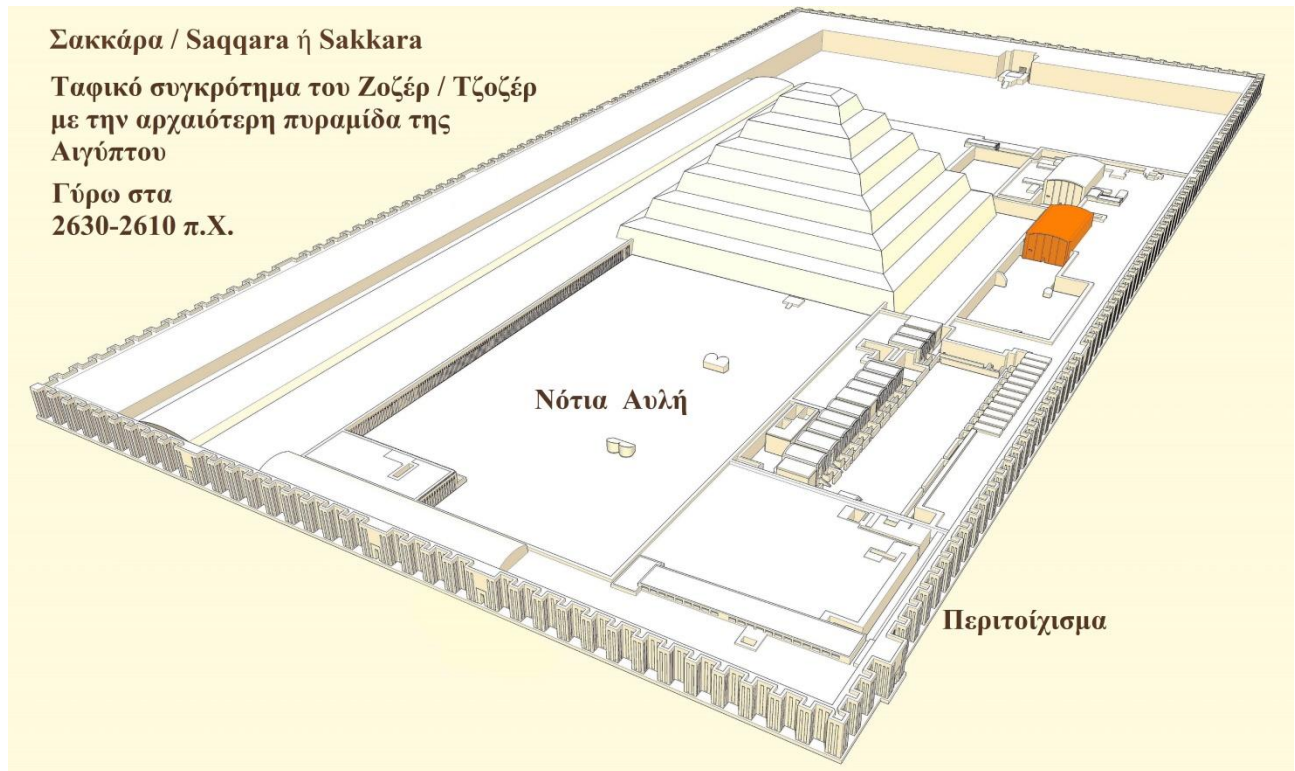
Έχουν
αποκαλυφθεί
16 βασιλικά
μνημεία, ανάμεσα
στα οποία η
αρχαιότερη
πυραμίδα της
Αιγύπτου,
εκατοντάδες
τάφοι ευγενών
και αξιωματού-
χων, τάφοι
βοδιών, νεκρο-
ταφείο για
ταριχευμένες
γάτες.
Επίσης: τα
κατάλοιπα του
Απά Ιερεμία,
μοναστηριού του
5ου-9ου αιώνα.

apan.gr

Σακκάρα / Saqqara ή Sakkara και Saccara στην Περιφέρεια της Γκίζας, γύρω στα 44 χλμ νότια του Καΐρου. Εδώ βρίσκεται η Νεκρόπολη της Μέμφιδος, αρχαίας πρωτεύουσας του Ενωμένου Βασιλείου της Αιγύπτου. Έχουν σωθεί πολλά ταφικά μνημεία (μασταμπάδες και πυραμίδες) και ναοί όλων των εποχών, από την Πρώιμη Δυναστική περίοδο μέχρι την Ελληνιστική και την Ρωμαϊκή. Οι ανασκαφές, που συνεχίζον-

ται τα τελευταία 120 χρόνια, αποδίδουν πολύ ενδιαφέροντα ευρήματα. Το 2014, το Πανεπιστήμιο του Καΐρου υπό τη διεύθυνση της καθ. Ola el Aguizy, που διεξάγει ανασκαφές από το 2005, έφερε στο φως το ταφικό μνημείο του Πασέρ, υπεύθυνου των στρατιωτικών αρχείων του Ραμσή Β' και το 2017-18 άλλον ένα τάφο, ο οποίος ανήκε στον Ιούρχα (αρχαία αιγ. Iwty), στρατηγό του Ραμσή Β', τον γιό και τον εγγονό του. Στον θησαυροφύλακα του ίδιου Ραμσή ανήκε κι ο τάφος που αποκαλύφθηκε το 2021, ενώ την επόμενη χρονιά βρέθηκε μία σαρκοφάγος σε βάθος 8 μ!

Το αρχαιότερο και καλύτερα διατηρημένο λίθινο ταφικό συγκρότημα της Νεκρόπολης είναι η Κλιμακωτή Πυραμίδα (ύψος 62,5 μ) του βασιλιά Ζοζέρ / ή Τζοζέρ της 3ης Δυναστείας, 2686 – 2613 ή 2611 π.Χ. (πρώτης του Αρχαίου Βασιλείου).

Εδώ στη Σακκάρα, η μνημειακή αρχιτεκτονική αφήνει πίσω στην Άβυδο τα πλιθιά τα ξεραμένα στον ήλιο και με πολύ θάρρος περνάει γύρω στα 2630 π.Χ. στην πέτρα, εφαρμόζοντας πρωτοποριακές τεχνικές. Από εδώ και πέρα, η αρχαία Αίγυπτος θα κτίζει όλα τα θρησκευτικά και ταφικά της μνημεία με πέτρα.

< Ο Ντζοζέρ / *Horus Netjerikhet* (βασ. π. 2630 – 2611) γιός του Κασεκεμούη, θεμελιωτή της 3ης Δυναστείας, και κτήτωρ της πρώτης λίθινης πυραμίδας στη Σακκάρα και στον κόσμο – τομή στην ιστορία της Αρχιτεκτονικής.

Στο καθιστό άγαλμα που βρέθηκε στον ταφικό θάλαμο δίπλα στην Κλιμακωτή Πυραμίδα έχουν σωθεί και τα χρώματα. Επί τόπου, στη Σακκάρα, βρίσκεται αντίγραφο.

< Μουσείο Αιγυπτιακού Πολιτισμού

Το υποκατάστατο ενός ανακτόρου;

Το βασιλικό συγκρότημα του Ζοζέρ περιβάλλεται από ένα γεροχτισμένο και πανύψηλο **περιτοιχίσμα** (10,5 μ ύψος) που διαγράφει έναν ορθογώνιο παραλληλόγραμμο χώρο (συνολικό μήκος του τοίχου ή τείχους: 1.600 μ). Κάθε 4,1 μ υπάρχει ένας ψευδό-πυργος, διακοσμημένος με κατακόρυφες αυλακώσεις (9 μ ύψος). Υπολογίστηκε ότι θα υπήρχαν συνολικά 1.680 τέτοιες αυλακώσεις, ενώ 14 από τους ψευδόπυργους είναι φαρδύτεροι από τους άλλους, επειδή είναι σκαλισμένες εδώ 14 ψεύτικες θύρες.

Το μεγαλύτερο μέρος αυτού του περιτοιχίσματος, που μιμείται οχυρό, έχει καταστραφεί. Αναστυλώθηκε η νότια πλευρά, όπου και η είσοδος στο συγκρότημα, ένα μνημειακό κτίσμα με 40 κίονες.

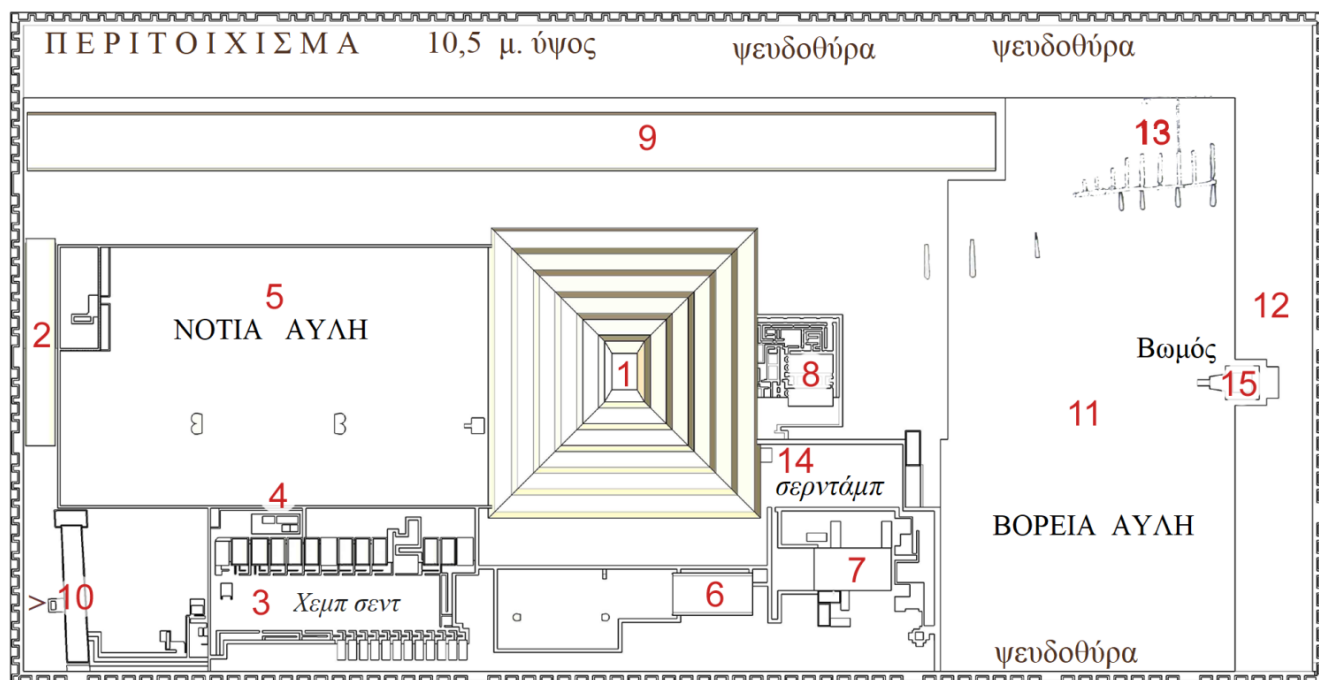

Κόμπρες

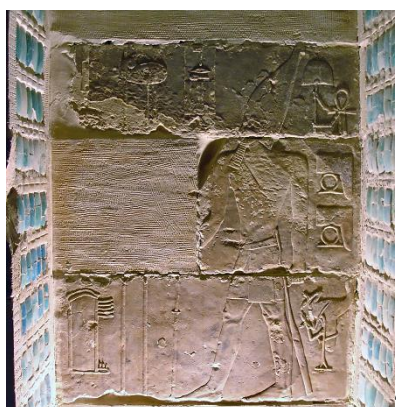
Τμήμα του Περιτοιχίσματος με κόμπρες. Κανείς δεν τολμάει να πλησιάσει, παρά μόνον οι νεκροί που απολαμβάνουν μία άλλη ζωή. Οι κόμπρες έχουν μεταφερθεί στη Νότια Αυλή.

Δυστυχώς, το συγκρότημα και οι τάφοι έχουν συληθεί ανηλεώς. Εξάλλου, τουλάχιστον από τον 12ο αι. π.Χ. έρχονταν μέχρις εδώ επισκέπτες, αρχαιόφιλοι και περιέργοι (όπως μαρτυρούν τα χαράγματα στο ανατολικό τμήμα του αυλόγυρου). Τα ενθύμια και οι βανδαλισμοί είναι πανάρχαιη παράδοση

Το συγκρότημα-ανάκτορο και φρούριο του νεκρού θεού-βασιλιά περιλαμβάνει την Κλιμακωτή Πυραμίδα, το ιερότερο κέντρο του ιερού συγκροτήματος κι όλης της Νεκρόπολης, καθώς και διάφορα κτίσματα (εκ των οποίων κάποια χρησίμευαν μόνο σαν τμήμα ενός ανακτορικού σκηνικού). Περιλαμβάνει επίσης: μικρούς ναούς και βωμούς, χώρους τελετουργιών, όπως το Χερμ Σεντ (αρ 3 στα ΝΑ του περιβόλου) που προοριζόταν για να γιορτάζει ο Ζοζέρ «τη γιορτή του ιωβηλαίου» κατά τη μεταθανάτια ζωή του, το βασιλικό ταφικό μνημείο (αρ 8), δεκάδες τάφους μελών της οικογένειας, υπόγειοι οι περισσότεροι και ένα πελώριο δίκτυο υπόγειων λαβυρινθοειδών διαδρόμων – ταφικών στοών σε μεγάλο βάθος – των οποίων το μήκος σε ευθεία γραμμή ξεπερνά τα 5.500 μέτρα...

Στη βάση του τεράστιου κεντρικού φρέατος βρίσκεται η βασιλική σαρκοφάγος, κατασκευασμένη από γρανίτη. Περιβάλλεται από γαλάζια πλακίδια από φαγεντιανή (τεχνική που παραπέμπει και πάλι στη Μεσοποταμία). Η μούμια δεν βρέθηκε.

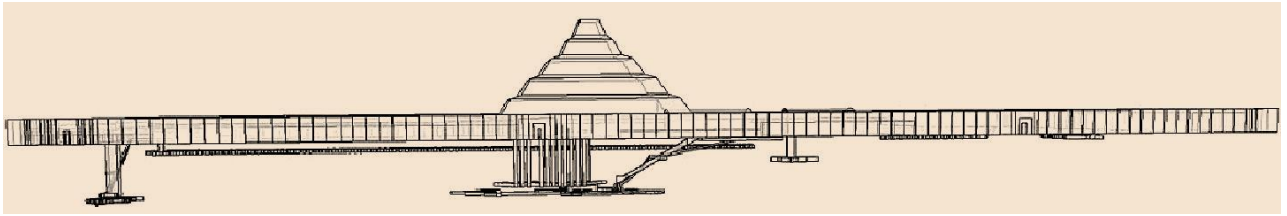
Η αξιοθαύμαστη Κλιμακωτή Πυραμίδα με τα έξι βαθμιδωτά επίπεδα (τους έξι μασταμπάδες*) κατασκευάστηκε σε τρεις οικοδομικές φάσεις. Η πρώτη φάση ήταν ένας μασταμπάς με τετράπλευρη βάση, πλευρά 63 μ και ύψος 8,4 μέτρα. Ασβεστολιθικοί δόμοι τοποθετημένοι οριζοντίως και συνδεδεμένοι με κίτρινο ή κόκκινο πηλό. Οι εξωτερικοί δόμοι ήταν λαξευμένοι και τοποθετημένοι κατά τέτοιο τρόπο ώστε να σχηματίζουν μία επικλινή επιφάνεια με κλίση 82° . Εδώ προστέθηκε μία ακόμα σειρά δόμων από πολύ καλής ποιότητας ασβεστόλιθο κι έτσι μεγεθύνθηκε σημαντικά η βάση του πρώτου μασταμπά: το μήκος της κάθε πλευράς έγινε 71,5 μέτρα, ενώ στην ανατολική πλευρά προστέθηκε ένας στενόμακρος διάδρομος πλάτους 8,4 μέτρα. Έτσι, με την επιμήκυνση της Β και της Ν πλευράς, οι διαστάσεις της βάσης του πρώτου μασταμπά έγιναν 71,5 x 79,5 μέτρα.

Αυτός ο στενόμακρος διάδρομος κτίστηκε για να καλύψει ένα ολόκληρο υπόγειο συγκρότημα που οδηγούσε σε διαδρόμους με τάφους των μελών της οικογένειας του Ζοζέρ. Στη συνέχεια, ο πρώτος μασταμπάς επεκτάθηκε ακόμα παραπάνω για να εξυπηρετήσει ταφικές ανάγκες.

Οι τελικές διαστάσεις της βάσης είναι **125 x 109 μέτρα**. Όμως αυτός ο πρώτος μασταμπάς με το ύψος των 8,4 μ δεν φαινόταν απέξω, εφόσον το περιτοίχισμα που είχε κτιστεί είχε ύψος 10,5 μέτρα. Τότε, ο αρχιερέας, «πρωθυπουργός» και μεγαλοφυής αρχιτέκτονας Ιμχοτέπ αποφάσισε να δώσει ύψος στο κτίσμα, φτιάχνοντας ακόμα έναν μασταμπά που θα ήταν κατά τι μικρότερος από τον πρώτο. Οι εξωτερικοί δόμοι είχαν κλίση 72° . Εντέλει, χτίστηκαν έξι μασταμπάδες και η πυραμιδωτή κορυφή έφτασε τα **62,5 μέτρα**.

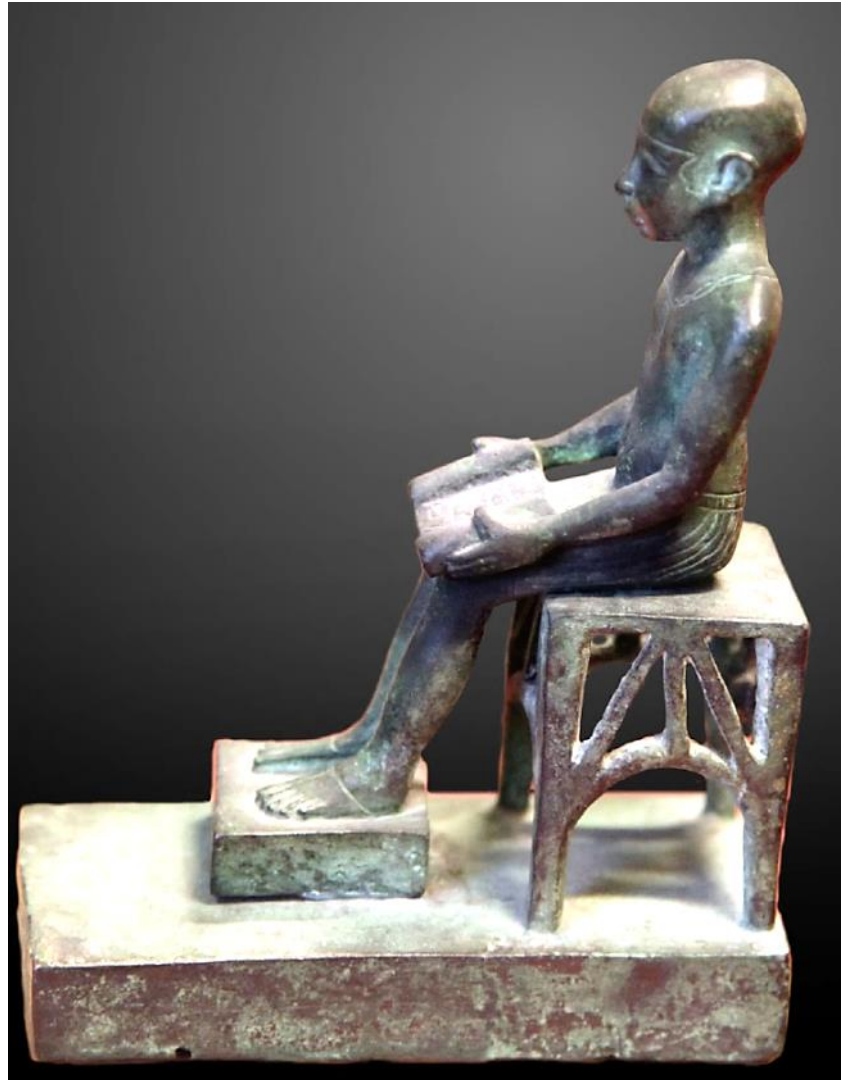
Σύμφωνα με μία από τις πρόσφατες μελέτες, για την κατασκευή της Πυραμίδας χρησιμοποιήθηκε ένα προηγμένο υδραυλικό σύστημα ανύψωσης για τους πελώριους λίθινους όγκους. Χρήση προηγμένης τεχνολογίας διαπίστωσαν οι αρχαιολόγοι και στην κατασκευή ενός φράγματος εκτός συγκροτήματος για τον έλεγχο και τη διαχείριση των νερών.

Ύστερα από μία πολύχρονη περίοδο επισκευών, η Πυραμίδα του Τζοζέρ, που είχε κλείσει το 1992, άνοιξε και πάλι για τους επισκέπτες τον Μάρτιο του 2020, αλλά έκλεισε και πάλι για μήνες λόγω πανδημίας.

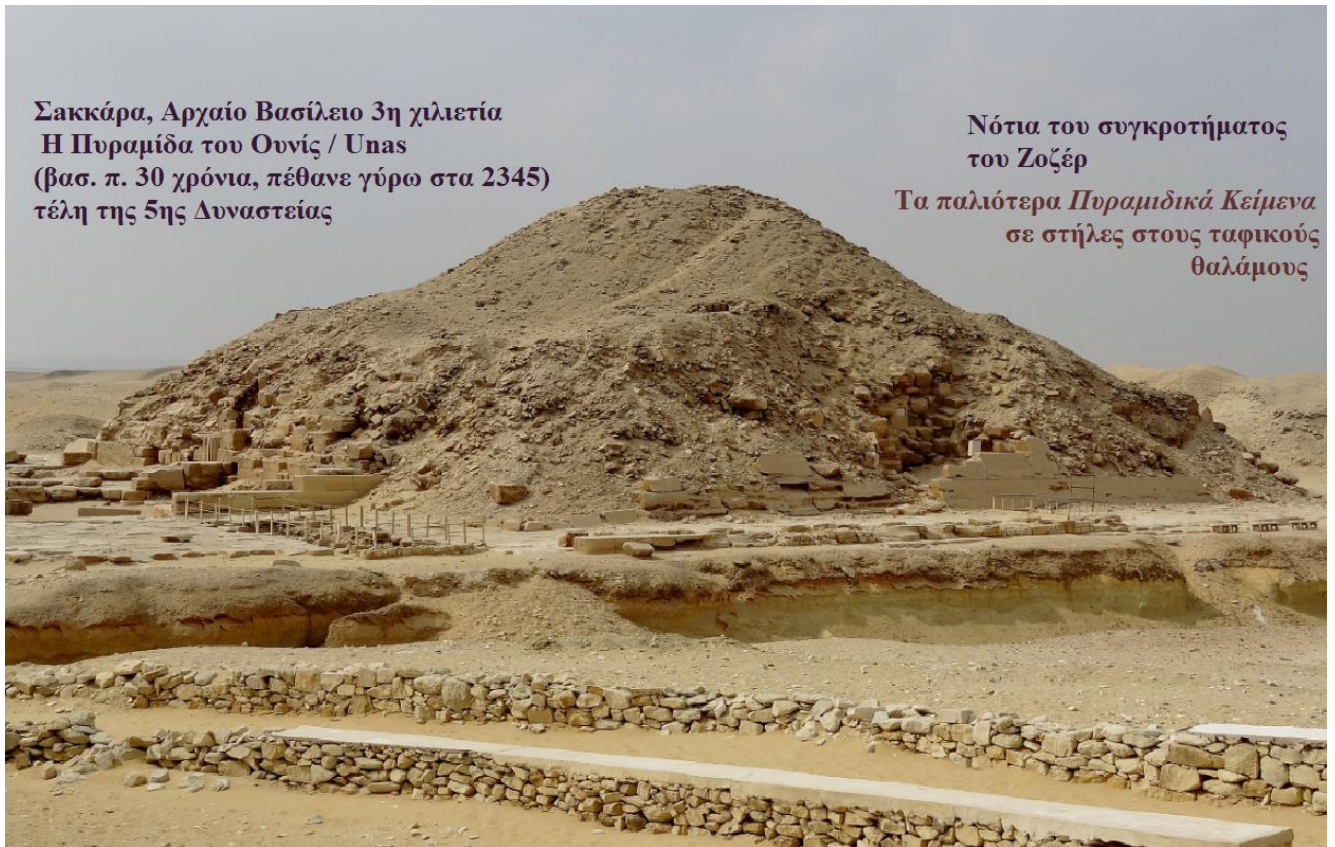
Πρώιμη εποχή
του Χαλκού

ΑΡΧΑΙΟ
ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Ο μεγαλοφυής αρχιτέκτονας της πρώτης Πυραμίδας, αρχιερέας και ανώτατος αξιωματούχος («πρωθυπουργός») Ιμχοτέπ (Imhotep ή Imuthes, Ιμούθης στα ελληνικά) (π. 2655-2600 π.Χ.).

Η Πυραμίδα του Ουνίς, γύρω στα 2360-2345 π.Χ.

Σακκάρα, Αρχαίο Βασίλειο 3η χιλιετία
Η Πυραμίδα του Ουνίς / Unas
(βασ. π. 30 χρόνια, πέθανε γύρω στα 2345)
τέλη της 5ης Δυναστείας

Νότια του συγκροτήματος
του Ζοζέρ
Τα παλιότερα *Πυραμιδικά Κείμενα*
σε στήλες στους ταφικούς
θαλάμους

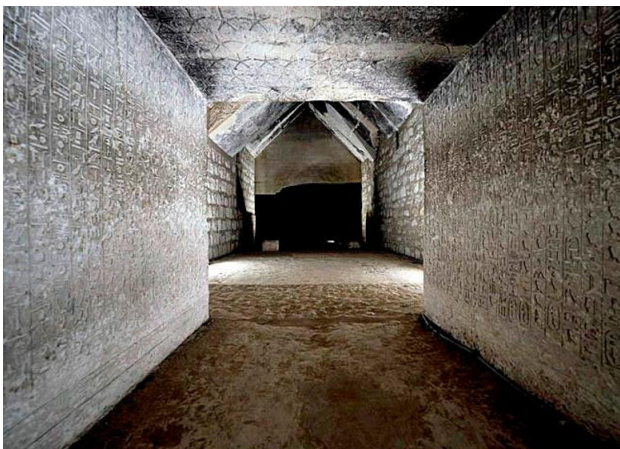
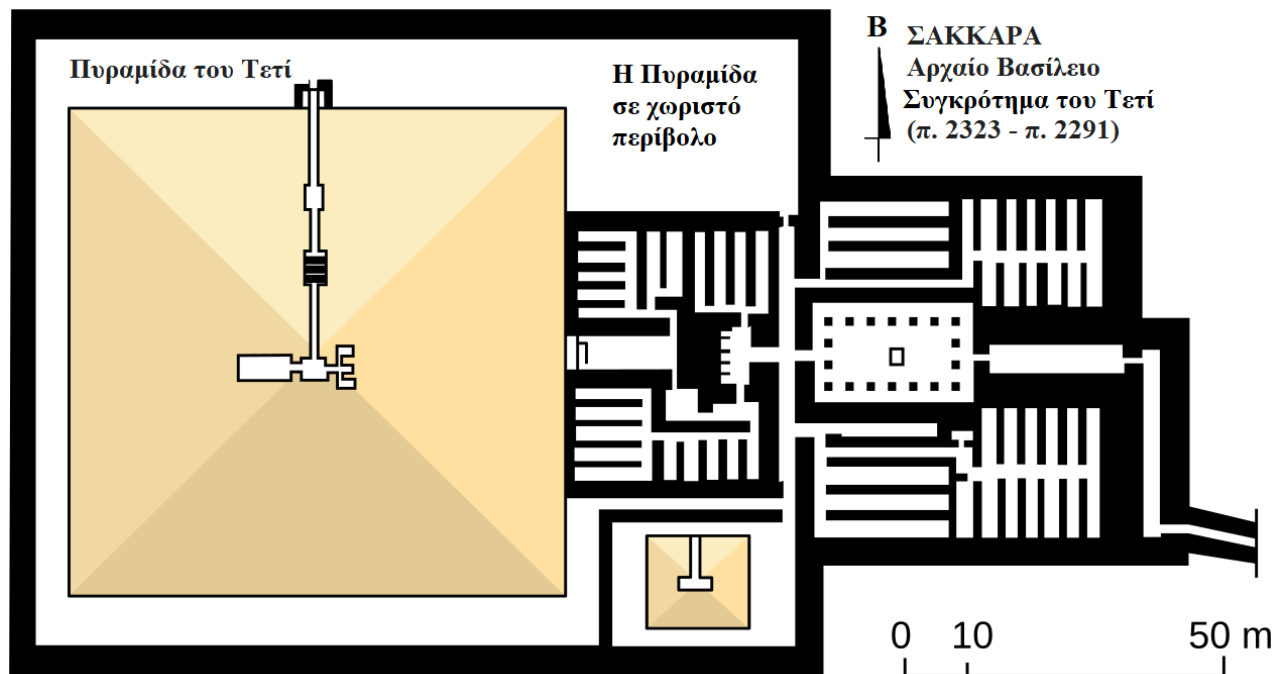
Βρίσκεται στα νότια του συγκροτήματος του Ζοζέρ και είναι μικρότερη από την πρώτη Κλιμακωτή Πυραμίδα – δείγμα αρχής μιας παρακμιακής περιόδου(;). Ο Αλεξανδρινός Μανέθων, που έγραψε 2.000 χρόνια αργότερα, αναφέρει μερικά στοιχεία για τον Ουνίς και τα τέκνα του, αλλιώς δεν υπάρχουν σημαντικές πληροφορίες. Κι όμως, εντός των θαλάμων της ερειπωμένης πυραμίδας, υπάρχουν τα αρχαιότερα *Πυραμιδικά Κείμενα*, γραμμένα σε στήλες. Ύμνοι, προσευχές, επικλήσεις, ακόμα και συμβουλές προς τον νεκρό τον συνοδεύουν σε αυτή την άλλη ζωή. Πιστεύεται ότι αυτά τα *Πυραμιδικά Κείμενα* είναι ο πρόδρομος των *Βιβλίων των Νεκρών*, που θα εμφανιστούν αρκετούς αιώνες αργότερα. Πρόκειται για μία διαδικασία ζωτικής σημασίας ώστε να γίνει δεκτός ο νεκρός στη νέα του ζωή. Τον ερωτούν γύρω στις 40-44 ερωτήσεις, κυρίως με θέμα τις αγαθοεργίες που έκανε στη διάρκεια της βασιλικής ζωής του. Εδώ, λοιπόν, δίνονται «καλές απαντήσεις» κάτι σαν τυφλοσούρτης στα αρχαία ιερογλυφικά για να περάσει τις εξετάσεις ο νεκρός. *Πυραμιδικά Κείμενα* υπάρχουν και στην Πυραμίδα του Τετί, γιού του Ουνίς, που βρίσκεται στα ΒΑ του συγκροτήματος του Ζοζέρ.

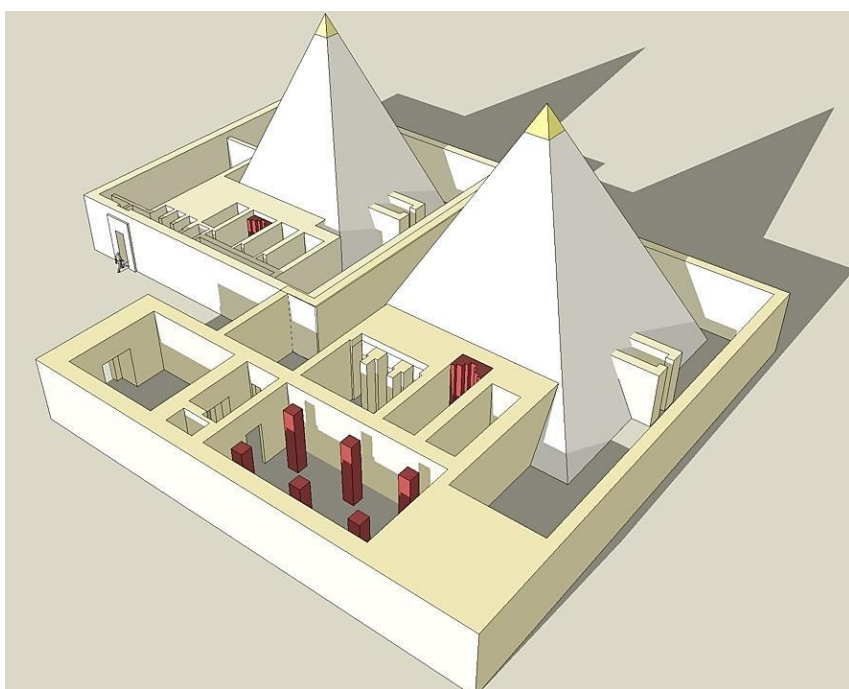
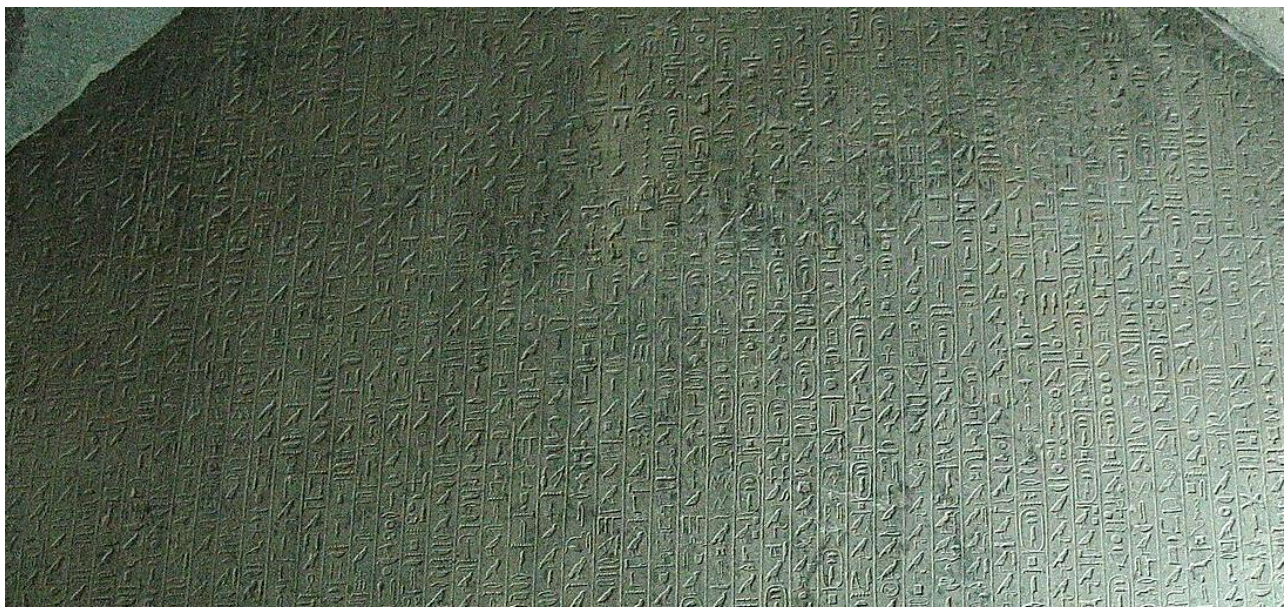
Στα *Πυραμιδικά Κείμενα* δεν υπάρχουν ζωγραφιές, ενώ στο *Βιβλίο των Νεκρών* απεικονίζονται δεκάδες σκηνές της καθημερινής ζωής, αλλά και μυθικά όντα, θεότητες.

< Στην Πυραμίδα του Τετί

Η Πυραμίδα του Τετί
(βασ. π. 2323-π. 2291)
της 6ης Δυναστείας

Στον ταφικό θάλαμο του Τετί με τα *Πυραμιδικά Κείμενα* που καλύπτουν όλους τους τοίχους δίχως εικόνες.

Ταφικό συγκρότημα με τις δύο πυραμίδες των βασιλισσών του Τετί, της Κχουίτ και της Ιπούτ. Και (δεξιά): Ένα σείστρο, υπέροχο έργο μικροτεχνίας από αιγυπτιακό αλάβαστρο (26εκ ύψος). Μουσικό όργανο, το οποίο συνοδεύει την Αίγυπτο μέχρι σήμερα – εφόσον το χρησιμοποιούν οι Κόπτες στις λειτουργίες τους. Ανήκει στην πλούσια Αιγυπτιακή Συλλογή του MET, Νέα Υόρκη

Χρυσό παιδικό βραχιόλι (6 εκ διάμετρος), γύρω στα 2650 π.Χ. Στο MET Νέα Υόρκη

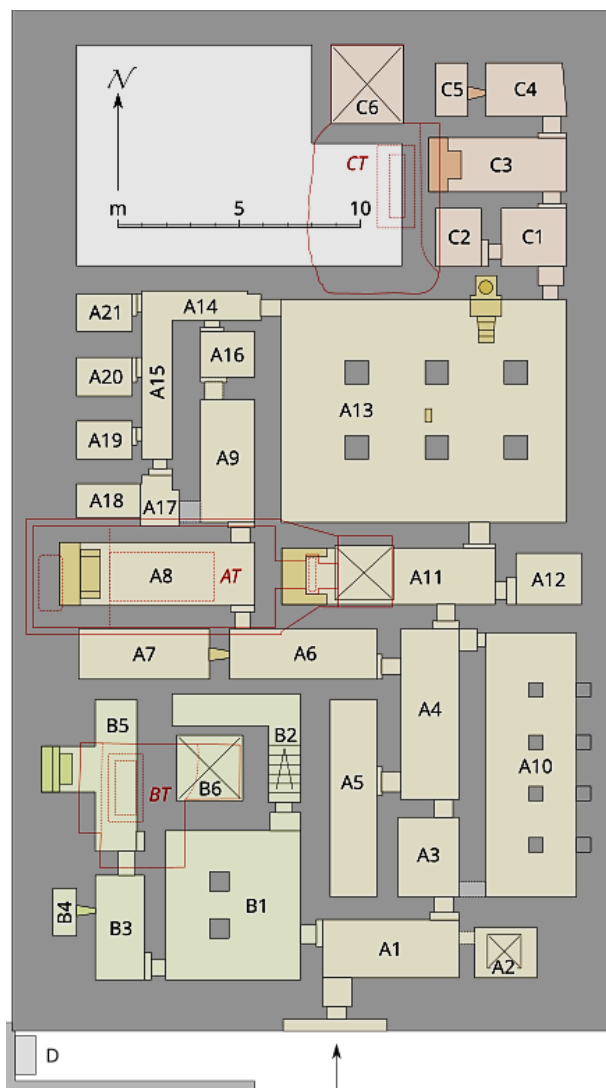
Πάνω από 200 μασταμπάδες έχουν ανασκαφεί στη Σακκάρα

Ο Μασταμπάς (Saqqara C8) του γραφέα Κάαπερ και της συζύγου του βρίσκεται στα βόρεια του συγκροτήματος με την Κλιμακωτή Πυραμίδα του Ζόζερ. Το ξύλινο άγαλμα του γραφέα από συκαμιά (ύψος 1,12 μ) είναι ένα εκπληκτικό γλυπτό που χρονολογείται γύρω στα 2500 π.Χ. Πρώιμη εποχή Χαλκού. Η γυναίκα του είναι πιο στυλιζαρισμένη, ενώ αυτός είναι γεμάτος ζωντάνια. Μάτια ένθετα. Στο Μουσείο Αιγυπτιακού Πολιτισμού, Κάιρο.

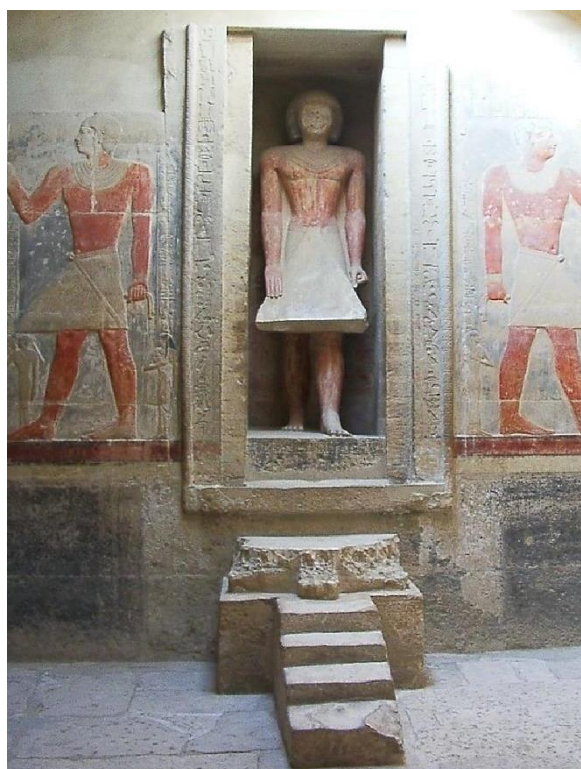

Λεπτομέρεια από ανάγλυφη σκηνή σε μασταμπά της Σακκάρα: την στιγμή που ένας κλέφτης είναι έτοιμος να πηδήξει σε ένα πλοίο, φορτωμένο με κλοπιμαία; Για να το σκάσει, τον έχει αρπάξει από το πόδι ένας εκπαιδευμένος μπαμπούνος. Πίσω διακρίνεται ο εκπαιδευτής, ο οποίος κρατάει από το λουρί άλλο ένα ζωντανό. Αυτές οι λαλίστατες σκηνές της καθημερινής ζωής μιλάνε ακόμα πέντε χιλιετίες αργότερα. Πιθήκους βλέπουμε και σε τοιχογραφίες της προϊστορικής Σαντορίνης.

[Getty Images]

Ο Μασταμπάς του υψηλόβαθμου αξιωματούχου Μερερούκα, που χρονολογείται και αυτός στην 6η Δυναστεία γύρω στα 2340, με τις 33 αίθουσες που διαθέτει είναι ο πλουσιότερος από τους μασταμπάδες που δεν ανήκαν σε «γαλαζοαίματους».

Ο Μερερούκα (το άγαλμα του οποίου έχει στηθεί μπροστά σε μία μεγαλοπρεπή ψευτοθύρα του μασταμπά) ήταν το δεξί χέρι του βασιλιά Τετί. Ανάμεσα στους τίτλους και τα αξιώματά του διαβάζουμε: «επικεφαλής όλων των βασιλικών έργων», «διοικητής του ανακτόρου», «αρχιερέας και πρωτοψάλτης» «υπεύθυνος για τα βασιλικά αρχεία και τους γραφείς», «επιθεωρητής των ιερέων που υπηρετούν την Πυραμίδα του Τετί». Ένας πανίσχυρος άνθρωπος, γαμπρός του βασιλιά, την εποχή που αποκτούσε ακόμα μεγαλύτερη ισχύ και πλούτο η τάξη των ευγενών, ενώ πολλαπλασιάζονταν οι εμπορικές ανταλλαγές – και οι τεχνολογικές γνώσεις και οι πολιτιστικές επιδράσεις – με το Λεβάντε κι όλη τη Μέση Ανατολή.

< Η κόρη του Μερερούκα μυρίζει έναν λωτό. Το πόδι μπροστά είναι του πατέρα της, εφόσον αυτή ήταν η αναλογία των μεγεθών ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες, που απεικονίζονταν πολύ συχνά λιλιπούτιες στα πόδια των ηγεμόνων συγγενών τους.

Κάτω: Σκηνή θυσίας

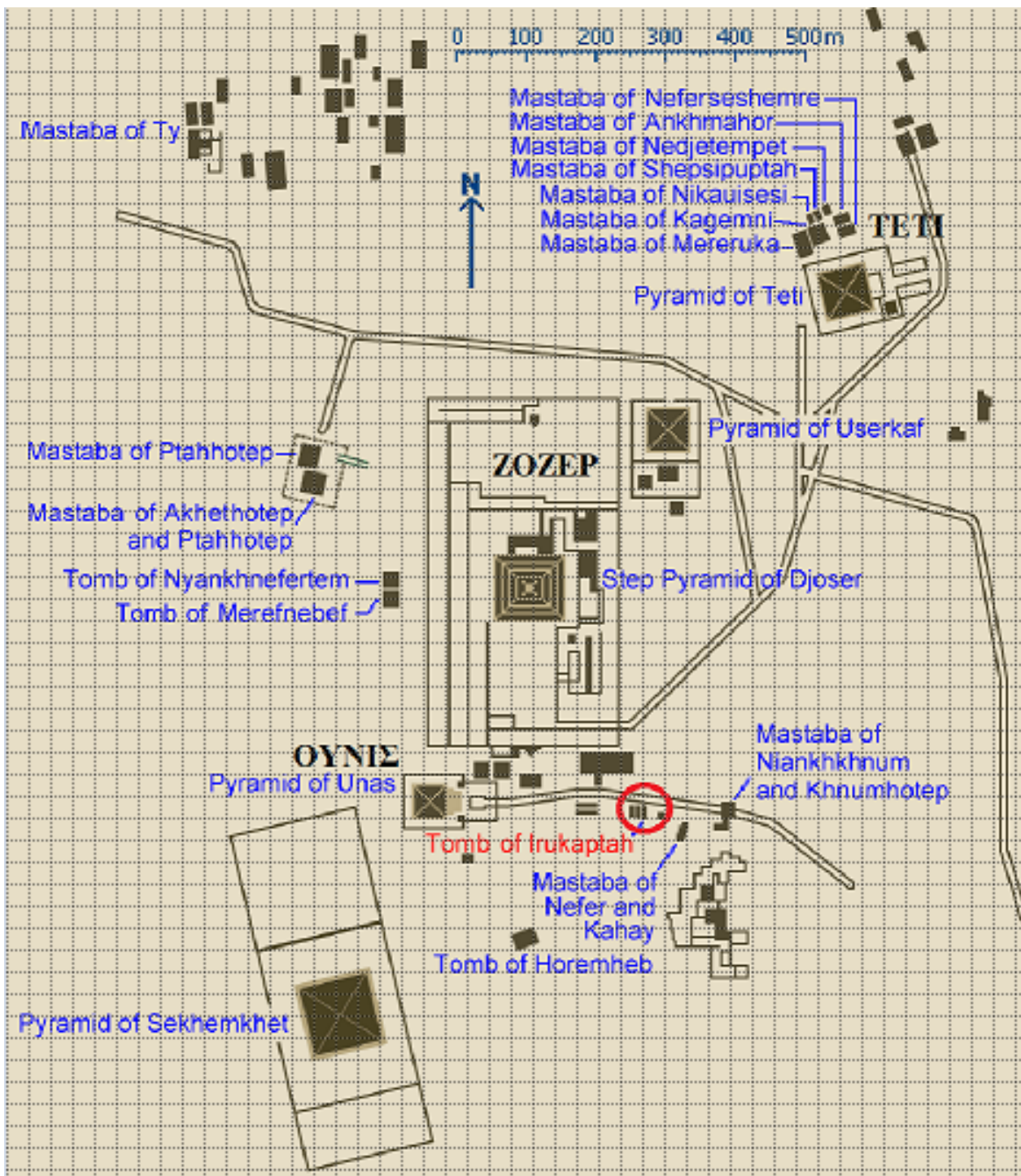

Στα έλη δίπλα στις όχθες του Νείλου: ιπποπόταμος επιτίθεται σε κροκόδειλο. Ένα από τα εκατοντάδες ανάγλυφα στο ταφικό μνημείο του Μερερούκα,

«Ο τάφος του χασάπη»

Ο Ιρούκα-Πταχ / Iruka-Ptah ήταν ο

επικεφαλής των βασιλικών σφαγείων και των βασιλικών χασάπηδων

Οκτώ αγάλματα στον ένα τοίχο που απεικονίζουν τον ίδιο τον κτήτορα σε διάφορες φάσεις της ζωής του. Και τέσσερα αγάλματα στον απέναντι τοίχο, εκ των οποίων ένα γυναικείο (η γυναίκα του;). Κάτω: τεράστιος ταύρος στο σφαγείο. Ο τάφος είναι ημιτελής, ίσως επειδή δεν πρόλαβε να τον τελειώσει ο γέρο Ιρούκα-Πταχ, ο οποίος είχε και τον τίτλο του υπεύθυνου για τους καθαρμούς – με την έννοια της κάθαρσης των ζώων πριν πάνε στα βασιλικά μαγειρεία.

Η Σακκάρα είναι μία νεκρόπολη που κατοικήθηκε από τους νεκρούς, ακόμα και τα νεκρά μουμιοποιημένα ζώα τουλάχιστον επί 5 χιλιετίες. Μία από τις νεότερες ανασκαφές, δεκαετία του 1970, αποκάλυψε ένα νεκροταφείο για γάτες (στα ελλην. αἴλουρος ο και η, και γαλή, γάτα, κυρίως αγριόγατα): το Βουβαστείον, όπου λατρευόταν η θεά-γάτα Bastet ή Bast.

Η λατρεία υπήρχε τουλάχιστον από την 4η χιλιετία, αλλά το Βουβαστείον εμφανίζεται στην Ελληνιστική και Ελληνορωμαϊκή εποχή.

Οι Γάλλοι έκαναν τις ανασκαφές στη Σακκάρα, οπότε η μουμιοποιημένη γάτα που βρέθηκε εδώ μετακόμισε στο Λούβρο στο Παρίσι.

Το Νεκροταφείο των Τάυρων και ο θεός Άπις. Το Σερ-απείο, τέμενος του Άπιδος, βρίσκεται ΒΔ της Κλιμακωτής Πυραμίδας του Ζοζέρ. Πιστευόταν ότι οι τάυροι γίνονταν αθάνατοι μετά το θάνατό τους.

Ο δρόμος για την είσοδο στο Σεραπείο

Περισσότεροι από 60 τάυροι ήταν θαμμένοι εδώ. Βρέθηκαν 24 σαρκοφάγοι.

γυλίζονται

Τον Ιανουάριο του 2021, το Υπουργείο Τουρισμού και Αρχαιοτήτων ανακοίνωσε την ανακάλυψη 50 ξύλινων σαρκοφάγων που βρέθηκαν σε βάθος 10-14 μέτρα και χρονολογούνται στο Νέο Βασίλειο (16ος-11ος αι.). Ήρθε στο φως και ένας πάπυρος 4,30 μ μήκος που είναι από το *Βιβλίο των Νεκρών*. Τα στοιχεία πολλά και ενδιαφέροντα. Οι ανασκαφές δεν θα φέρουν ποτέ στο φως το σύνολο του αμύθητου πλούτου της Σακκάρα. Έστω κι αν ο χώρος λαφυραγωγήθηκε και πάλι το 2011, στη διάρκεια της «Αραβικής Άνοιξης», στη Σακκάρα υπάρχουν εκατοντάδες χιλιάδες σημεία, μνημεία, κτερίσματα, τοιχογραφίες, μνήμες χιλιετιών.

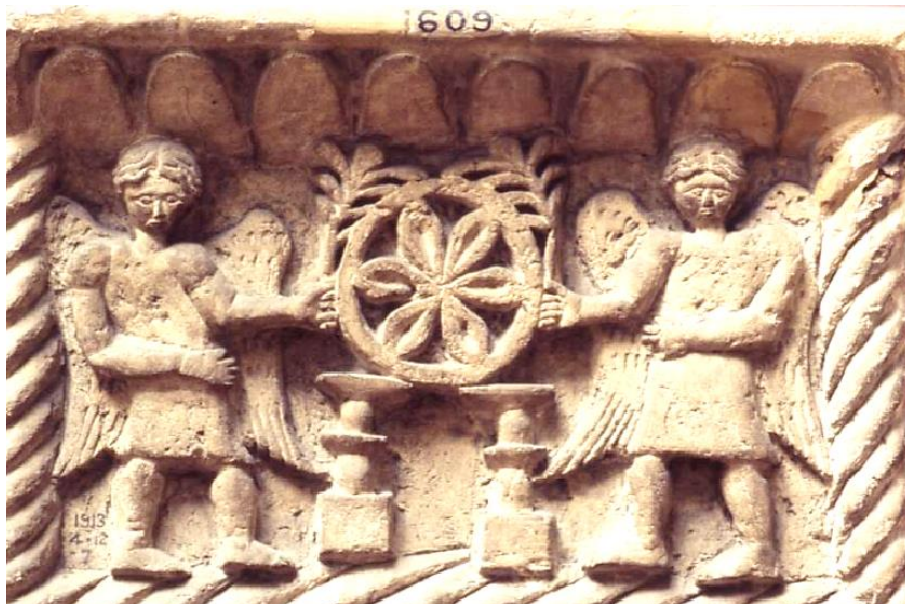
Deir Apa Jeremiah

Αγίου Ιερεμίου Μοναστήριον

Μέσα στον απέραντο ερειπιώνα με τα μισοβυθισμένα λίθινα μνημεία και τα υπόγεια πλούτη χιλιετιών, στο νοτιότερο τμήμα της Νεκρόπολης και γύρω στα 500 μ νότια της Κλιμακωτής Πυραμίδας του Τζόζερ, χτίστηκε στα πρώιμα βυζαντινά χρόνια, ίσως τον 5ο ή πιθανότερα τον 6ο αιώνα, ένα μοναστηριακό συγκρότημα, το οποίο πιθανότατα να ήταν αφιερωμένο στον άγιο / αιγυπτιακά: απά Ιερεμία.

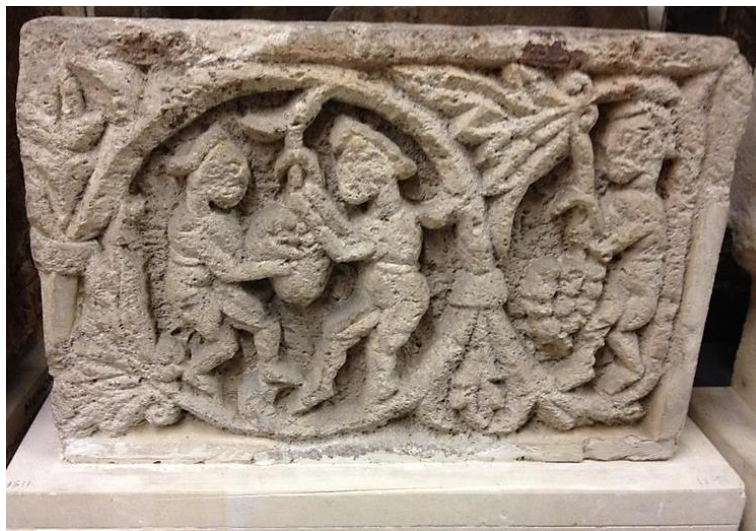
Οι πληροφορίες που έχουμε είναι μόνον αρχαιολογικές, ενώ οι λιγοστές επιγραφές ή τα ενεπίγραφα έργα αναφέρονται κυρίως σε αγίους. Πάντως είναι ενδιαφέρον και πολύ ενδεικτικό ότι οι παλαιότερες ήταν γραμμένες ελληνικά στην πλειονότητά τους, ενώ μετά την ισλαμική κατάκτηση της Αιγύπτου, 640-641, πυκνώνουν οι κοπτικές επιγραφές. Οι πρώτες ανασκαφές έγιναν μεταξύ 1906 και 1910 από τον Άγγλο αιγυπτιολόγο James E. Quibell, διευθυντή των ανασκαφών στην Πυραμίδα του Τζόζερ και αργότερα διευθυντή του Αιγυπτιακού Μουσείου.

Εντόπισε μία μεγάλη εκκλησία και έναν ταφικό χώρο, την τράπεζα, τα κελιά και μερικά άλλα κτίσματα. Πολλά από τα ευρήματα, κυρίως αρχιτεκτονικά μέλη, μεταφέρθηκαν στο νεοσύστατο τότε Κοπτικό Μουσείο του Καΐρου. Μερικά ταξίδεψαν ως το Λονδίνο και εκτίθενται στο Βρετανικό Μουσείο. Η μονή έπαψε να λειτουργεί τον 8ο ή τον 9ο αιώνα. Ληλατήθηκε και καταστράφηκε από επιδρομείς γύρω στα 950. Διαβάζονται μερικά ονόματα: Νώε, Ιερεμί, που ίσως να ανήκαν σε ηγούμενους.

Μεγάλο μέρος της τρίκλιτης βασιλικής με τα πλούσια διακοσμημένα κιονόκρανα έχει ξαναστηθεί στο Κοπτικό Μουσείο. Διακρίνεται στο βάθος ο πολύ εντυπωσιακός άμβωνας με τα έξι σκαλιά. Ορισμένοι μελετητές πιστεύουν ότι το Ισλάμ εμπνεύστηκε από αυτόν τον άμβωνα για να φτιάξει το μιμπέρ στα τζαμιά (ο «άμβωνας» για το κήρυγμα της Παρασκευής). Κάτω αρ.: ενεπίγραφο ανάγλυφο «ΘΕΟΥ...» με τη στεφανωμένη Γαία που χαρίζει τα εύφορα προϊόντα της. Δεξιά: αμπελουργοί με γεμάτο το καλάθι τους.

Ένθρονη και γαλακτοτροφούσα η Παρθένος Μαρία (6ος αιώνας;) από το Deir Apa Jeremiah στη Σακκάρα. Θυμίζει (;) την Ίσιδα που θηλάζει τον Όσιρι ή τον Ωρο –ακόμα κι αν ορισμένοι εκκλησιαστικοί κύκλοι φρίττουν με τέτοιες συγκρίσεις. Βεβαιότατα παραπέμπει και στις προσωπογραφίες τύπου φαγιούμ, 1ος π.Χ. - αρχές 4ου μ.Χ. αιώνα.

Πολιτιστική Εταιρεία ΠΑΝΟΡΑΜΑ και ΑΡΧΕΙΟ apan.gr

Σάκκάρα, η Νεκρόπολις της Μέμφιδος

Τοπογραφικές Σημειώσεις Νοέμβριος 2025

Μαριάννα Κορομηλά